

БАБЧИНСЬКА Т. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри кримінального процесу

ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В ПРАВАЗАСТОСОВЧІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ

Інтеграційні прагнення України на шляху до європейського співтовариства слугували запорукою приєднання останньої до Ради Європи (далі — РЄ) з метою зміцнення миру на засадах справедливості та міжнародного співробітництва для збереження людського суспільства та цивілізації, утвердження духовних та моральних цінностей, які є справжнім джерелом особистої свободи, політичної свободи та законності, здійснення демократичних ідеалів і принципів, а також сприяння соціальному та економічному прогресу її членів. Саме таким чином визначена мета РЄ у її Статуті (Лондон, 05.05.1949 р.), членом якої являється Україна з 9.11.1995 р. [1].

Загальновідомо, що міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, поряд із Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України (далі — КПК), іншими законами належать до джерел кримінального процесуального законодавства. Ці міжнародні акти відіграють важливу роль у правовому регулюванні прав людини та закріпленні пріоритету прав особи перед державою. Так, відповідно до ч. 5 ст. 9 КПК України процесуальне законодавство застосовується з урахуванням практики рішень Європейського Суду з прав людини (далі — ЄСПЛ).

На жаль, межі вказаної роботи не дозволяють повністю проаналізувати застосування Конвенції про права людини та основоположних свобод (далі — КПЗЛ) тож вважаємо, що варто розкрити основні причини нехтування практикою ЄСПЛ. Аналізуючи застосування українськими судами практики ЄСПЛ до 2012 року, виявилось, що це зовсім відсутнє явище. Наприклад у 2012 р. був проведений моніторинг по застосуванню практики ЄСПЛ судами Кіровоградської області, та завітано, що практика ЄСПЛ урахувалася при розгляді 3 % кримінальних справ, а у 2013 р. кримінальних проваджень, здійснених місцевими загальними судами області з урахуванням практики ЄСПЛ, показник збільшився до 18 % від кількості всіх розглянутих справ. Якщо у 2012 р. судами області було застосовано вимоги ст. ст. 3, 5, 6 КПЗЛ щодо 12 кримінальних справ, то у 2013 р. кількість справ, розглянутих судами області із застосуванням вимог КПЗЛ, зросла до 28 справ. Так, порівняно з 2012 р. кількість справ, розглянутих судом із застосуванням вимог КПЗЛ та урахуванням практики ЄСПЛ, у 2013 р. збільшилася майже утричі [2].

Поступово ситуація застосування вказаної практики змінюється, наприклад вивчаючи практику національних судів за 2014–2015 рр., були отримані дані, що із 765 існуючих на сьогодні судів (664 загальних судів першої інстанції та 27 апеляційних, касаційний суд, Верховний Суд України; 35 адміністративних судів I і апеляційної інстанції та касаційний суд; 27 господарських судів та 8 апеляційних, касаційний; без Конституційного Суду України) 198 національних судів релевантно послуговуються у своїй практиці рішеннями ЄСПЛ [3, с. 19–20]. Відмічається зростання кількості звернень на практику рішень ЄСПЛ. Помітним стає і те, що до рішень звертаються не лише суди, а й правоохоронні органи та практикуючі особи, зокрема адвокати та нотаріуси.

Але все ж таки, немало важливим є той факт, що на сьогоднішній час і досі спостерігається розходження думок вчених процесуалістів та практиків щодо застосування практики рішень ЄСПЛ. Проаналізувавши деякі зауваження та рекомендації можливо виділити основні причини нехтування при застосуванні останньої.

Отже, першою з причин нехтування застосуванням практики являється *незнання, мається на увазі відсутність офіційно визнаного державою джерела публікації рішень ЄСПЛ*. На нашу думку на теренах сьогодення це абсурдне мислення. Адже в період інформаційно-технічного розвитку, тексти рішень Суду розміщені в базі даних HUDOC, у справах щодо України їх також можна знайти на сайті Міністерства юстиції України. Крім того, рішення у справах проти України публікуються в «Офіційному віснику України» та інших офіційних і неофіційних виданнях. З новинами щодо рішень ЄСПЛ та навчальними матеріалами можна ознайомитися на сайті української сторінки Програми Ради Європи «Освіта з прав людини для фахових юристів». На сайті ЄСПЛ доступний огляд останніх рішень ЄСПЛ [4].

Наступною причиною є *відсутність перекладу тексту рішень*. Згідно до положень ЗУ «Про міжнародні договори України», з метою виконання заходів загального характеру держава забезпечує переклад та публікацію повних текстів таких рішень українською мовою спеціалізованим у питаннях ЄСПЛ юридичним виданням, поширеним у професійному середовищі правників.

До того ж, автентичність перекладу повних текстів таких рішень засвідчується Органом представництва, тобто органом, відповідальним за забезпечення представництва України в ЄСПЛ та координацію виконання його рішень. У разі відсутності автентичного перекладу багатостороннього міжнародного договору українською мовою, офіційний переклад тексту на українську мову здійснює Міністерство закордонних справ України.

І останньою причиною нехтування вказаних рішень як би це не прикро звучало *являється відсутність достатньої «правової культури» у використанні правових позицій ЄСПЛ вищими судовими інстанціями*

України, що має велике значення для правозастосування практики ЄСПЛ. З цього приводу, важливим на нашу думку є запровадження тематичних тренінгів щодо навчання суддів існуючій практиці ЄСПЛ за статтями КПЗЛ. Які в свою чергу, сприятимуть правильному застосуванню правових позицій ЄСПЛ без «спотворення» та «перекручення» їх змісту, що часто використовують недобросовісні учасники процесу. При чому, тренінги не лише для суддівського корпусу, але й для робітників прокуратури наприклад, для адвокатів, зокрема в Національній асоціації адвокатів України повинні бути вказані тренінги та ін. Адже реальне виконання рішень ЄСПЛ та їх втілення у практичну площину національного законодавства являється дотриманням засади законності у кримінальному провадженні, що є запорукою ефективності досягнення його завдань.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/475/97-> %D0 %B2 %D1 %80
2. Застосування практики ЄСПЛ та дотримання Конвенції: досвід Апеляційного суду Кіровоградської області. <http://www.hclpcoc.org/news/> %D0 %B7 %D0 %B0 %D1 %81 %D1 %82 %D0 %BE %D1 %81 %D1 %83 %D0 %B2 %D0 %B0 %D0 %BD %D0 %BD %D1 %8F %D0 %BF %D1 %80 %D0 %B0 %D0 %BA %D1 %82 %D0 %B8 %D0 %BA %D0 %B8 %D1 %94 %D1 %81 %D0 %BF %D0 %BB %D1 %82 %D0 %B0 %D0 %B4 %D0 %BE %D1 %82 %D1 %80 %D0 %B8 %D0 %BC %D0 %B0 %D0 %BD %D0 %BD %D1 %8F %D0 %BA %D0 %BE %D0 %BD %D0 %B2 %D0 %B5 %D0 %BD %D1 %86 %D1 %96 %D1 %97 %D0 %B4 %D0 %BE %D1 %81 %D0 %B2 %D1 %96 %D0 %B4 %D0 %B0 %D0 %BF %D0 %B5 %D0 %BB %D1 %8F %D1 %86 %D1 %96 %D0 %B9 %D0 %BD %D0 %BE %D0 %B3 %D0 %BE %D1 %81 %D1 %83 %D0 %B4 %D1 %83 %D0 %BA %D1 %96 %D1 %80 %D0 %BE %D0 %B2 %D0 %BE %D0 %B3 %D1 %80 %D0 %B0 %D0 %B4 %D1 %81 %D1 %8C %D0 %BA %D0 %BE %D1 %97
3. Бушенко А. «Precedent UA – 2015» / Аркадій Бушенко, Олена Саложнікова, Олег Шипкарешко. – К. : КВЦ, 2015. – 412 с.: іл.
4. HUDOC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Short_Survey_2014_ENG.pdf